

НАЦИОНАЛЕН АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД

АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА, ВИЗИЯТА И УСТОЙЧИВОСТТА НА МЛАДЕЖКИТЕ ЦЕНТРОВЕ

България · 2026

Автори: Марияна Георгиева и Петър Младенов

Възложител: Младежки център на Столична община

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Увод.....	3
2. Методология.....	4
3. Смисълът на младежките центрове.....	5
4. Подробен преглед и хронология на документите за развитието на младежките центрове в България (кабинетно проучване) от 2010 г. до сега.....	7
5. Роля на младежките центрове.....	10
6. Правен и административен статут.....	12
7. Екип и управление.....	14
8. Към кого са насочени дейностите на младежките центрове и как екипите достигат до младите хора.....	16
9. Дейности, които реализират центровете.....	17
10. Партньорства.....	22
11. Участие в създаването и реализирането на местни политики и стратегии.....	23
12. Анализ на заинтересованите страни в екосистемата на младежките центрове.....	26
13. Предизвикателства.....	28
14. Визия за развитие – възможни модели.....	31
15. Заключение.....	34
Приложение 1. Речник на използваните съкращения.....	35

1. Увод

Този доклад обобщава констатации от количествен и качествен анализ на ролята, дейността, визията и устойчивостта на младежките центрове в България. Направен е в периода Май-Юни 2026 г. Целта му е да опише процеса на създаване, развитие и устойчивост на младежките центрове, като представя гледната точка на техните ръководители и заинтересовани страни от сектора на младежката работа. В него се изследват персоналът (административен и експертен) и неговата подготвеност, физическите пространства, предлаганите дейности, финансирането, партньорствата и политиките по места за младите хора.

Изследването се фокусира и върху разбирането на ключовите фактори за осигуряване на устойчивост на центрoвете и очертава основните бариери и необходими решения.

Анализът е разработен от експерти в областта на политиките за младежта. Основните цели са да подпомогне:

- формулирането на препоръки за устойчивостта на младежките центрове;
- очертаването на насоки за бъдещото им развитие;
- разработването на предложения за промени в нормативната уредба;
- изготвянето на предложения за финансов механизъм за издръжка на младежките центрове.

Резултатите от него ще бъдат предоставени на Министерство на младежта и спорта, Министерство на образованието и науката, Комисия по въпросите на младежта и спорта и Комисията по образование към Народното събрание на Р България, Национално сдружение на общините в Република България, Общините в които има изградени младежки центрове и други заинтересовани страни.

2. Методология

Методологията е разработена в тясно сътрудничество с ръководителя на младежкия център към Столична община, за да отрази текущите нужди на програмата. В анкетното проучване се включиха екипите от общините Айтос, Асеновград, Благоевград, Варна, Враца, Габрово, Гоце Делчев, Добрич, Дупница, Кърджали, Монтана, Перник, Пещера, Пловдив, Поморие, Русе, Сандански, Свищов, Смолян, София, Стара Загора и Търговище. Общият брой на центровете в България е 27, като отговорили са 21 от тях. Населението на всички изброени 27 общини, общият брой на жителите възлиза на приблизително **3 219 067 души**. Това представлява малко над **50%** от общото население на Република България (което възлиза на 6 423 207 души към края на 2025 г.). Приблизителният брой на младите хора на възраст между **15 и 29 години** в тези 26 общини е 457 100. В този списък влизат най-големите градски центрове в България (София, Пловдив, Варна, Стара Загора, Русе и Благоевград), където има висока концентрация на университети и икономически възможности, реалният брой в тези общини може да бъде дори малко по-висок (близо до **460 000 – 470 000 младежи**), поради вътрешната миграция на младите хора с цел образование и работа.

Изследването включва качествени (интервюта) и количествени (онлайн анкета) методологии.

Въпросникът към анкетата включва 7 области на проучване:

1. Правен и административен статут
2. Финансиране
3. Управление и персонал
4. Дейности и партньорства
5. Мониторинг на дейността на центъра
6. Създаване и изпълнение на младежки политики на местно ниво
7. Устойчивост и бъдещо развитие.

3. Смисълът на младежките центрове

Цитати от откриването на младежки центрове в различни градове:

„Проектът за Младежкия център е част от мащабната ни инициатива да работим за подкрепа, развитие и изява на младите хора в Габрово. Училището е важно, но уменията да бъдем човечни и активни граждани се допълват от обществото, от младежкото пространство.“

Таня Христова, Кмет на община Габрово

„Искаме Младежкия център да бъде място, където младите хора не просто да прекарват свободното си време, а да развиват своите способности, идеи и активна гражданска позиция.“

Йордан Йорданов, Кмета на община Добрич

„Младежкия център ще бъде място, което ще дава реални възможности на младите хора да се развиват, да участват активно в обществения живот и да реализират своите идеи.“

Методи Байкушев, кмет на Община Благоевград

„Бъдете двигател на промяната и част от положителното развитие на вашите градове. Всяка младежка идея, всеки стремеж и всяка мечта имат стойност – достатъчно е да бъдат подкрепени, за да се превърнат в реалност.“

Калин Каменов, кмет на Община Враца

„Младите не търсят забавления. Те търсят място, където да не бъдат съдени.“

Младежки работник, София

„Младите хора не търсят готови решения. Те търсят място, където да бъдат чути.“ Младежки работник, София

„Младежкия център е едно от тях- място, където младите хора откриват увереност, приятелства, нови умения и смелост да мечтаят.“ Младежки център- Бургас

Смисълът на младежките центрове не е само в това да организират дейности, а да изграждат **устойчива местна инфраструктура за работа с младите хора, както и на пространство в което младите хора се чувстват чути и включени в решения**. Когато такива институции съществуват по места, те изпълняват няколко важни обществени функции:

1. Осигуряват равен достъп до възможности

В големите градове младите хора по-лесно намират курсове, клубове, доброволчески инициативи и кариерни консултации. В по-малките общини тези възможности често липсват. Младежките центрове намаляват това неравенство, като предоставят услуги и програми близо до мястото, където живеят младите хора.

2. Създават чувство за принадлежност към общността

Когато младите участват в местни инициативи, обсъждат проблемите на общината и реализират собствени идеи, те започват да възприемат населеното място като пространство, в което могат да влияят и да се развиват. Това засилва гражданската ангажираност и доверието в местните институции.

3. Подкрепят развитието на местния човешки капитал

Младежките центрове инвестират в знания, умения и компетентности – комуникация, лидерство, работа в екип, предприемачество, дигитални умения. Това повишава потенциала на младите хора да се реализират успешно и в дългосрочен план допринася за икономическото и социалното развитие на общината.

4. Предотвратяват социалната изолация

Особено в по-малките населени места младежите могат да изпитват липса на възможности за общуване и развитие. Центровете предоставят безопасно пространство за срещи, обмен на идеи и изграждане на социални връзки, което намалява риска от изолация и отчуждение.

5. Работят превантивно

Вместо да се реагира едва когато възникнат проблеми като отпадане от училище, безработица, зависимости или противообществени прояви, младежките центрове работят превантивно. Чрез неформално образование, консултации и ангажиране в смислени дейности те подпомагат положителното развитие на младите хора.

6. Свързват различни институции

Младежкият център често действа като посредник между училищата, общината, социалните услуги, бизнеса, неправителствените организации и самите млади хора. Това позволява по-добра координация на местните политики за младежта и по-ефективно използване на ресурсите.

7. Насърчават младите хора да останат или да се върнат

Една от причините за миграцията от малките населени места е усещането, че там липсват възможности за развитие. Макар младежките центрове сами по себе си да не могат да решат този проблем, те могат да направят общината по-привлекателна чрез качествени образователни, културни и доброволчески инициативи и чрез подкрепа на местното предприемачество.

По-широкият обществен смисъл

В съвременните европейски политики младежките центрове се разглеждат като **инвестиция в социалната устойчивост на местните общности**, а не просто като места за свободното време. Те създават условия младите хора да се развиват като активни граждани, да придобиват умения за живота и труда и да участват в развитието на своето населено място. Това укрепва социалната кохезия, насърчава демократичното участие и подпомага устойчивото развитие както на общините, така и на обществото като цяло.

4. Подробен преглед и хронология на документите за развитието на младежките центрове в България (кабинетно проучване) от 2010 г. до сега

Развитието на младежката работа в България има дълга история. Изграждането на младежките центрове може да се каже, че е най-устойчивият елемент постигнат по този път. Въз основа на прегледаните стратегически документи, включени в библиографията на кабинетното проучване може да се очертае следната хронологична последователност в изграждането на правната база, финансирането и създаването на младежките центрове в България:

Година / Период	Нормативен / Стратегически акт	Ключово значение за младежките центрове и дейности
2010 г.	Национална стратегия за младежта (2010-2020)	Националната стратегия за младежта (2010 – 2020 г.) е първият дългосрочен рамков документ в България, насочен изцяло към младите хора на възраст между 15 и 29 години. Тя е създадена в синхрон с европейските стандарти, за да обедини фрагментираните дотогава секторни политики в обща визия. Стратегията е фокусирана върху няколко ключови стълба: повишаване на икономическата независимост и заетостта на младежите, достъп до качествено образование, насърчаване на здравословния начин на живот и развитие на гражданската активност чрез доброволчество. Основната ѝ историческа роля беше да постави основите за приемането на първия Закон за младежта в страната и да наложи нов, по-структуриран подход в държавната политика.
2011 г.	Национална класификация на професиите и длъжностите (НКПД 2011) (НКПД 2011)	През 2011 г., длъжността "Младежки работник" е вписана в Национална класификация на професиите и длъжностите в основна група „Персонал, полагащ грижи за хората“ и е част от подклас „Помощен персонал, занимаващ се със социални и религиозни дейности“ с код 3412 3017
2012 г. (в сила от 20.04.2012)	Приемане на Закона за младежта (Обн. ДВ, бр. 31/2012 г.)	Поставят се законовите дефиниции за „Младежи“ (15–29 г.), „Младежка дейност“ и „Младежки работник“. Държавната политика се възлага на Министерския съвет чрез министъра, отговарящ за младежта. Регламентира се разработването на Национална стратегия за младежта (за срок от 10 години) и провеждането на регионални политики чрез областни и общински планове.
2013 г.	Изменение на Закона за младежта (ДВ, бр. 68/2013 г.)	Функциите по управление и координация на държавната политика за младежта преминават официално към новосъздаденото Министерство на младежта и спорта (ММС), което заменя предходното Министерство на образованието, младежта и науката в този сектор.
2009 – 2021 г. (Изпълнение и устойчивост)	Финансов механизъм на ЕИП и Норвежки финансов механизъм	Период на изграждане на първото поколение съвременни младежки центрове в България, които функционират като структурни звена към съответните общини. По-късно те стават бенефициенти по националните програми за устойчивост.
2018 г.	Разработени стандарти за качество при предоставяне на младежки услуги в България	През 2018 г., Министерство на младежта и спорта разработва 12 стандарти за качество при предоставяне на младежки услуги в България. Те са разработени в изпълнение на проект, финансиран от Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" от водещи специалисти в областта на младежката политика.
2021 – 2030 г.	Национална стратегия за младежта (2021-2030)	Основният десетгодишен стратегически документ, определящ целите, приоритетите и финансовите механизми на държавата. Дейностите на младежките центрове се координират изцяло с целите, заложи в тази стратегия.
2022 г.	Изменение и допълнение на Закона за младежта (ДВ, бр. 61/2022 г.)	Въвеждат се изисквания за изготвяне на двугодишен Национален доклад за младежта, обхващащ задължително специфични области (образование, заетост, младежи от малки населени места и др.). Прецизират се критериите за национално представителна младежка организация и се създава Обществен съвет по въпросите за младежта към ММС. Кметовете на общини с население над 45 000 души се задължават да създават консултативни съвети за младежка политика (КСМП) на общинско ниво.
2025 г. (Февруари)	Създаване на Национален фокусен център - Постановление на Министерски съвет № 12 на	Важна институционална промяна: за допустим кандидат и основно методическо, информационно и обучително звено, което координира дейностите на младежките центрове в страната, се определя Центърът за

Година / Период	Нормативен / Стратегически акт	Ключово значение за младежките центрове и дейности
	Министерския съвет (обн. ДВ, бр. 16 от 25.02.2025 г.)	образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ).
2025 г. (Септември)	Утвърдена "Пътна карта за развитие на младежката работа в Република България" в изпълнение на Национална стратегия за младежта (2021-2030)	Документът дефинира мерките за постигане на устойчив и систематичен подход в развитието на младежката работа чрез стандарти за качество, мониторинг и финансова подкрепа. Също така, тя е насочена към интегриране на младежките центрове в системата на държавната политика за младежта, създаване на устойчиви модели за финансиране и насърчаване на иновативни методи и подходи в младежката работа. Пътната карта акцентира върху засилването на институционалната рамка, квалификацията на кадрите и пълното интегриране на младежките центрове в държавната политика за младежта. За дългосрочен успех се изисква междуинституционално сътрудничество между публичния, неправителствения и академичния сектор. Процесът се реализира в тясно партньорство с т.нар. „общност на практикуващите“, координирана от Националната работна група към Министерството на младежта и спорта.
2026 – 2028 г. (Планиран обхват)	Програма за финансиране на младежките центрове в РБ	Тригодишен период на програмна подкрепа и устойчиво финансиране. Програмата цели да осигури дългосрочното функциониране и на 18-те младежки центъра, които се изграждат по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) и тези от Норвежкия механизъм, интегрирайки ги като водещи структури в страната.

Развитието на нормативната и стратегическата рамка за младежките политики в България преминава през няколко ключови етапа, които превръщат младежките центрове в основни стълбове за работа с младите хора, както и проводник на младежката работа на местно ниво. Те имат ключова роля и при изпълнението на Национална стратегия за младежта (2021-2030).

Първите стъпки на този процес са поставени през 2010 и 2011 г. с приемането на първата Национална стратегия за младежта (2010-2020) и включването на длъжността "Младежки работник" в Националната класификация на професии и длъжности. Важно е да се отбележи, че това е работа на дългогодишно застъпничество от страна на ключови заинтересовани страни, които чрез своите действия работят за систематизация и институционализация на младежката политика в България. Като резултат от тази многогодишна работа през **2012 г.** е приет на първият [Закон за младежта](#), който въвежда официалните дефиниции за „младежи“ (възрастовата граница 15–29 г.), „младежка дейност“ и „младежки работник“. Този закон очертава десетгодишния хоризонт за Национална стратегия за младежта и задава рамка на политиките на регионално и общинско ниво чрез местни планове. Година по-късно, през **2013 г.**, се извършва институционално реструктуриране, при което функциите по управление и координация на сектора преминават към новосъздаденото **Министерство на младежта и спорта (ММС)**, утвърждавайки го като водещ държавен орган по отношение на политиките за младите хора.

Паралелно с изграждането на законовата рамка, в дългия период между **2009 и 2021 г.**, благодарение на **Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (ЕИП)**, се полагат практическите основи на сектора. Това е периодът, в който се изгражда първото поколение съвременни младежки центрове в България. Те започват да функционират като структурни звена към общините, а по-късно биват интегрирани в националните програми за устойчивост. Настоящата визия за тяхното развитие е заложена в [Националната стратегия за младежта \(2021–2030 г.\)](#), която координира дейностите на центровете с дългосрочните цели и приоритети на държавата. Законодателството продължава да се развива и през **2022 г.**, когато с изменение на Закона за младежта се въвежда двугодишен цикъл за изготвяне и приемане на Доклад за младежта, прецизират се критериите за представителност, урегулира се създаването и функционирането на Обществен съвет към Министерство на младежта и спорта и се вменява задължение на по-големите общини (над 45 000 души) да създават консултативни съвети за младежки политики.

Последните години носят сериозно институционално укрепване и финансова предвидимост. През **февруари 2025 г.**, с [Постановление № 12 на Министерския съвет, се извършва важна промяна, като ЦОИДУЕМ](#) е определен за основно методическо, информационно и обучително звено, което да координира дейностите на младежките центрове в страната. Същата година, министърът на младежта и спорта утвърждава ["Пътна карта за развитие на младежката работа в Република България"](#) в изпълнение на Национална стратегия за младежта (2021-2030). Стратегическият документ е разработен от

Национална работна група “Младежка работа” към ресорното министерство и цели да очертае ключовите стъпки за разпознаване и институционализиране на младежката работа в страната. Той е в синхрон с проведените Европейски конвенции за младежка работа през 2020 г. и 2025 г. През **юни 2026 г.** се прави следваща стъпка за междуправителствено сътрудничество чрез създаване и приемане на [Програмата за финансиране на младежките центрове в РБ \(2026-2028\) от Министерски съвет, чрез Министерство на младежта и спорта](#). Тази тригодишна програма има за цел да осигури устойчивост и дългосрочно финансиране на всички 27 младежки центъра в страната, както на Националния фокусен център към ЦОИДУЕМ (както изградените по НПВУ, така и тези по Норвежкия механизъм), превръщайки ги в модерни, водещи структури за подкрепа на младите хора. Важно е да се отбележи, че финансирането е предвидено за допълнителни дейности, извън тези, които се финансират от дадената община. Разходите не покриват режимни, сграден фонд и закупуване на дълготрайно материални активи.

През разглеждания период се наблюдават и други развития, касаещи функционирането на младежките центрове, а именно **формално обучение** на подготвени кадри като **младежки работници**, чрез създаването на магистърски програми. Към 2026 г. съществуват две програми в две висши заведения - “Младежки дейности и спорт” към Национална спортна академия и “Социално-педагогическа работа с младежи” към Великотърновския университет. Макар и двете програми да предоставят на завършилите придобиване на професионална квалификация “Младежки работник”, трябва да се отбележи, че курсовете не предлагат холистичен подход и обхват, както теоретично, така и практически, за младежка работа. През **2018 г.** външен екип от експерти [разработват минимални стандарти](#), гарантиращи еднаквост на качеството при предоставянето на услугите, водещо до реални знания, умения и компетенции, изграждане на ефективна система за оценка и контрол на качеството на младежките услуги. Те са 12 на брой и обхващат голям набор от услуги, касаещи младежкото развитие като консултиране, младежка работа (мобилна, цифрова), младежки център, младежко пространство и др. По информация проектът не е завършен и стандартите не са апробирани, каквато е първоначалната цел на проекта.

Прегледът на дългия извървян процес по създаване на младежките центрове показва натрупан експертен сериозен капацитет от активни хора, разработени ресурси, създадени програми, институционален опит. Същевременно все още стои въпросът за по-доброто разбиране, структуриране и устойчивост на всички създадени Младежки центрове и техните екипи.

5. Роля на младежките центрове

Младежките центрове в България са изградени по модела на Европейските младежки центрове на Съвета на Европа в градовете Страсбург и Будапеща и функционират по разработения от Съвета стандарт, наречен „[Знак за качество](#)“. Съгласно него младежките центрове следва да отговарят на определен набор от 15 критерия, включително, но не само, да имат за цел да служат на младежкия сектор и младите хора, да насърчават международното сътрудничество в рамките на младежкия сектор, да имат ясен мандат от публичните органи, да имат вътрешен образователен персонал, който да поддържа дейностите, да разполагат както с работни, така и с помещения за настаняване в един кампус.

Проектирани са да извършват дейности, които улесняват постигането на следните приоритети в младежката политика в Република България:

- Насърчаване на цялостното развитие на младите хора в различни аспекти – личен, социален, икономически;
- Насърчаване на участието на младите хора в демократичните процеси и гражданското общество, за да бъдат младежите пълноценни и активни граждани;
- Генериране у младите хора на иновативни идеи и развитие на социалните им компетенции и умения за живот, чрез участие в разнообразни дейности, свързани с неформално образование;
- Осигуряване на подходяща среда, отворена за младите хора, където те се чувстват сигурни и защитени, където могат да споделят и да бъдат част от една общност;
- Предоставяне на младите хора на среда за среща и диалог, където те обменят и обогатяват идеи, знания и опит.

В съответствие с посочените приоритети, се поставят следните цели:

- **Устойчивост** – осигуряване на дългосрочно финансиране на младежките центрове.
- **Равен достъп** – гарантиране на равнопоставени възможности за младежите в големи и малки населени места.
- **Качество** – подкрепа за младежките работници и внедряване на иновативни практики.
- **Приобщаване** – включване на млади хора от уязвими групи и такива от малки населени места.
- **Съответствие** – интегриране на дейностите с приоритетите на националната политика за младежта.
- **Гражданско участие** – стимулиране на доброволчество, младежки инициативи и социално предприемачество.

Основните дейности на младежките центрове са насочени към професионална младежка работа с фокус върху неформални обучения, краткотрайни и дълготрайни, насочени към основните ценности на Съвета на Европа – човешки права, върховенство на закона и демократичност. В младежките центрове се реализират дейности за и от младите хора, които са базирани на идентифицираните нужди на целевата група (млади хора между 15 и 29 години) и имат за цел изграждане на меки умения, социално приобщаване, активно гражданство, участие на младите хора в обществения, политическия и социален живот на общината и в процесите по взимане на решения по въпроси, които ги касаят. Стимулира се младежката инициативност, чрез подкрепа при реализация на младежки инициативи, като се прилага подходът да се работи с младите, а не за младите хора. Дейностите се реализират с подкрепата и активното участие на служителите, а именно младежки работници и образователни медиатори – професионално подготвени специалисти, които познават теорията и практиката на младежката работа, което ги прави значим фактор във взаимодействието и въвличането на младите хора.

България е една от първите държави-членки на Съвета на Европа, която се пребори да има два младежки центъра, покриващи всички изисквания и удостоени със „Знак за качество“ – Международен младежки

център - Стара Загора и ОП „Младежки център Пловдив“. Младежките центрове съчетават свободно време и развитие, като предлагат дейности идващи от вижданията и нуждите и на младите хора.

Ключовите приоритети, които младежките центрове осъществяват за развитието на младежите, могат да бъдат по-подробно описани в следните пет основни направления:

1. Неформално образование и личностно развитие

Младежките центрове служат като мост между формалното образование (училище и университет) и реалния живот. Тяхната роля е:

- Да развиват меки умения у младите хора — лидерство, работа в екип, комуникация, критично мислене и емоционална интелигентност.
- Да предоставят обучения чрез методите на неформалното образование (уъркшопове, симулации, дебати), които помагат на младежите да се ориентират кариерно и професионално.

2. Социалното включване и образователната интеграция

Това е една от най-важните роли, заложи в портфолиото на програми, подкрепяни от институции като ЦОИДУЕМ и международни донори. Центровете функционират като:

- Безопасни и приобщаващи пространства, в които се срещат младежи от различен социален, икономически и етнически произход.
- Инструмент за намаляване на отпадането от училище и улесняване на интеграцията на деца и ученици от уязвими групи чрез целенасочена младежка работа на терен.
- Платформа за преодоляване на предразсъдъците, стереотипите и езика на омразата чрез межкултурен диалог и съвместни инициативи.

3. Стимулиране на младежкото участие и гражданска активност

Младежките центрове не са просто „потребител на услуги“, а пространство, управлявано със и за младите хора. Тяхната роля е:

- Да насърчават активното гражданство — младежите се учат как да организират собствени каузи, кампании и да участват в процесите на вземане на решения на местно ниво.
- Да подпомагат изграждането на младежки съвети и парламенти, които да бъдат мост между младото поколение и местната власт (общините).

4. Социална превенция и осмисляне на свободното време

Центровете предоставят алтернатива на рисковото поведение сред младите хора (зависимости, агресия, изолация в дигиталния свят), като предлагат:

- Клубни дейности по интереси (изкуство, спорт, технологии, екология).
- Пространства за здравословно общуване, където младежите могат да открият подкрепа от ментори, психолози и младежки работници.

5. Институционален стълб на местната младежка политика

Както се вижда от общинските данни, центровете са основният инструмент, чрез който общините реално изпълняват своите Общински стратегии за младежта и Планове за интегрирано развитие (ПИРО). Те превръщат политическите документи в реални, ежедневни услуги за гражданите на възраст между 15 и 29 години.

6. Правен и административен статут

Спрямо хронологията и финансовия механизъм за създаване Младежките центрове в България условно могат да бъдат разделени на „три поколения“, като това предполага и различна степен на завършеност, утвърденост в общността и яснота на функциониране:

- Първо поколение - Враца, Добрич, Пловдив, Стара Загора;
- Второ поколение - Бургас, Габрово, Монтана, Перник;
- Трето поколение - областни градове: Благоевград, Варна, Кюстендил, Кърджали, Разград, Русе, Смолян, Търговище, София.
- Трето поколение - по-малки населени места: Айтос, Асеновград, Ботевград, Гоце Делчев, Дупница, Петрич, Пещера, Поморие, Сандански, Свищов.

Първите 8 центъра (от т. нар. Първо и Второ поколение) са създадени с подкрепата на Финансовия механизъм на ЕИП (8 общини), докато тези от т. нар. Трето поколение са създадени чрез Национален план за възстановяване и устойчивост (19 общини).

На създадени по Финансовия механизъм на ЕИП младежки центрове е осигурена устойчивост, като са регистрирани като Общински предприятия или са разкрити звена в общинските структури.

Открояват се основни два модела на административно и правно съществуване на младежкия център като субект. Като основната разлика между Общинско предприятие (второстепенен разпоредител на бюджет) и звено към отдел/дирекция на общинската администрация е в нивото на автономност при разходване на бюджет. Докато при звеното има ясна йерархична субординация за одобряване на даден разход, зависещ от ръководител на звено/отдел/дирекция, секретар на общинска администрация, ресорен заместник-кмет и кмет. При субектите, съществуващи като второстепенен разпоредител на бюджет, тази йерархична зависимост е минимизирана, даваща по-голяма автономност на младежкия център.

Статутът на младежките центрове от третото поколение е проектен, като в някои от общините са направени крачки към институционализиране и осигуряване на устойчивост през двата вече познати модела и е добавен нов вариант - като нова функция към структурите на Центровете за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР).

Организационен модел	Предимства	Предизвикателства
1. Общинско предприятие (ОП)	По-голяма оперативна самостоятелност при управление на дейностите. Ясна идентичност и разпознаваемост на младежкия център като отделна структура. По-лесно изграждане на собствен екип и организационна култура. По-гъвкаво планиране на програми, събития и услуги за младите хора. По-силен фокус върху младежките политики, без конкуренция с множество други административни приоритети. По-лесно изграждане на партньорства с НПО, училища и международни организации.	Необходимост от отделна административна и финансова организация. По-високи разходи за управление. Риск от изолиране от останалите общински политики, ако няма добра координация. Необходимост от силен управленски капацитет на директора. При ограничен бюджет може да се натрупа административна тежест.
2. Звено към дирекция (Част от съществуваща структура в общината, напр. дирекция „Образование, младежки дейности и спорт“)	По-ниски административни разходи – използват се общите ресурси на администрацията. По-лесен достъп до експертите и процесите в общината. По-добра интеграция с други политики – образование, култура, спорт, социални дейности. По-малко управленски и финансов риск. По-лесен контрол и координация от страна на общинското ръководство.	По-малка самостоятелност при вземане на решения. По-бавни административни процедури. Риск младежките дейности да останат на заден план сред другите функции на дирекцията. По-трудно изграждане на собствена идентичност на центъра. По-малка гъвкавост при управление на екипа и проектите.

7. Екип и управление

Всеки младежки център разполага с екип, който е ангажиран с функциите на структурата, както експертно така и административно. На база анализа, може да се открият няколко вида персонал, в зависимост от тяхната дейност, в следните категории: ръководен, експертен, административен, помощен и други.

Във всеки младежки център има ръководител, като има разлика в точното наименование - директор, управител, ръководител, координатор. Но по същество функциите са идентични и те са фокусирани върху управлението на центъра. Често ръководните кадри са подпомагани от административен персонал, но спрямо респондентите, това преобладава основно при центровете, които са със статут на второстепенни разпоредители на бюджет. Това са счетоводител, домакин, строителен инженер, експерт "ПР".

Другите позиции, основополагащи за качествено изпълнение на дейности са хората, наети на експертни длъжности - младежки работници (между два и шест броя в отделните центрове). Срещат се и други експерти, като образователен медиатор, ромски медиатор, като тук отново бройката е различна във всеки център, но най-често между един и три броя. По-рядко се срещат позиции като психолози, където има по един назначен, но не във всеки младежки център.

Друг вид експертен персонал също варира като брой и вид, но най-честите са ръководител на клуб по интереси, педагог, социален работник, кариерен консултант, ИТ специалист. Това може да се отбележи, че най-вече зависи от спецификите на дейностите и нуждите на целевата група в дадена община.

Последният вид персонал е помощен, като отново не се среща във всеки център и бройките са единични - домакин, рецепционист, камериер/хигиенист.

ДОБРА ПРАКТИКА · София · подбор и развитие на екипа

Интересна споделена практика за избор на екипа идва от Младежкия център към Столична община. При тях е създаден „Център за оценка и развитие на персонала“, като основната му цел е да подпомогне подбора, оценката и първоначалното развитие на екипа, който ще осъществява дейностите на центъра. Методологията обхваща определяне на потребностите на организацията, разработване на профили за ключовите длъжности, оценка на кандидатите чрез специализирани инструменти и провеждане на обучения за изграждане на ефективен екип. За всяка от основните позиции са разработени детайлни профили, включващи необходимите знания, умения, нагласи и поведенчески характеристики. На база международно признати стандарти и компетентностни модели в сферата на младежката работа са създадени критериални матрици за оценка на ключови компетентности, общи и специфични за различните длъжности. Тези критерии служат като основа за наблюдение и оценка по време на процеса на подбор. В заключителния етап е реализиран и първоначален тренинг за новосформирания екип, насочен към взаимно опознаване, изграждане на доверие и сплотяване.

Анкетното проучване показва, че в преобладаващата част от младежките центрове е осигурено участие на служителите в обучения за младежка работа, като най-разпространена е практиката целият екип да е преминал базово обучение. Значителен брой организации посочват, че 100% от персонала е завършил както базов, така и надграждащ модул на обучение, а в много случаи служителите са участвали и в допълнителни обучителни инициативи и програми за професионално развитие.

Наред с положителните резултати се наблюдават и различия между отделните организации. Част от респондентите съобщават, че само половината от екипа е преминала базово или надграждащо обучение, а в някои случаи делът на обучените служители е под 50%. Това показва наличие на неравномерност в достъпа до възможности за професионално развитие и изграждане на капацитет в сектора.

Отговорите показват, че екипите на младежките центрове участват в широк спектър от допълнителни обучения, които надхвърлят базовата подготовка за младежка работа. Най-често обученията са насочени към развитие на компетентности в областта на неформалното образование, фасилитирането на групови процеси, работата с уязвими групи млади хора, межкултурната комуникация и младежкото участие.

Значителен акцент се поставя върху развитието на дигитални умения и дигитална младежка работа, медийна грамотност, безопасно използване на интернет и прилагането на иновативни подходи, включително използването на изкуствен интелект в работата с млади хора. Често се организират и обучения, свързани с ментално здраве, емоционална интелигентност, превенция на насилието и рисковото поведение, работа с родители и семейства, както и управление на кризисни ситуации.

Част от обучителните дейности са насочени и към организационно развитие и повишаване на професионалния капацитет на екипите, включително работа в екип, лидерство, обучение на обучители, проектно управление, разработване на проекти и участие в европейски програми и инициативи. Много от центровете използват възможностите на международни програми за мобилност и обмен на опит, което позволява на служителите да придобиват знания и добри практики от други държави и организации.

Съществува разнообразие в продължителността на обученията, провеждани за екипите на младежките центрове. Най-често посочената продължителност е между 12 и 24 часа, като част от респондентите определят средна продължителност около 12–16 часа за едно обучение. Наред с това се реализират и по-интензивни обучителни програми с продължителност от 40 до 60 часа, както и многодневни обучения, продължаващи между 4 и 5 дни.

Някои организации отбелязват, че продължителността зависи от конкретната тема и формат на обучението. Освен краткосрочни обучения, се провеждат и по-дългосрочни програми, състоящи се от няколко последователни модула, менторски сесии или обучения, разпределени в рамките на няколко месеца. Това позволява по-задълбочено усвояване на знания и развитие на практически умения.

Ръководителите на Младежките центрове споделят няколко основни предизвикателства при набирането на персонал за младежки дейности. Най-често посочваният проблем е ниското ниво на възнаграждение, което намалява привлекателността на сектора и затруднява както привличането, така и задържането на квалифицирани специалисти. Конкуренцията с други работодатели, предлагащи по-добри финансови условия и по-ясни възможности за кариерно развитие, допълнително ограничава интереса към позициите в младежкия сектор.

Съществено предизвикателство е и ограниченият брой кандидати, които притежават необходимите знания и практически опит в областта на младежката работа, неформалното образование и работата с уязвими групи. Респондентите отбелязват, че липсва ясно утвърден професионален профил или образователна специалност, която да подготвя кадри за младежка работа, което води до недостиг на подходящо квалифицирани специалисти.

Сред отчетените трудности са също ниската разпознаваемост на професията „младежки работник“, неразбирането на същността и обществената значимост на младежките дейности, както и разминаването между очакванията на кандидатите и реалните изисквания на работата. Част от организациите срещат затруднения при намирането на кандидати за специфични позиции, като образователни медиатори, както и на специалисти с допълнителни компетентности, включително чуждоезикова подготовка.

Данните показват необходимост от целенасочени мерки за повишаване на привлекателността на сектора чрез подобряване на условията на труд и възнагражденията, създаване на възможности за професионално обучение и развитие, както и повишаване на обществената разпознаваемост и престиж на професиите, свързани с младежката работа. Тези мерки са важна предпоставка за осигуряване на устойчив и компетентен човешки ресурс за развитието на младежките политики и услуги.

Същевременно значителна част от респондентите споделят, че не са имали промени в персонала или нямат опит с текучество на служители. Това показва, че в някои организации е налице относителна стабилност на екипите, въпреки съществуващите предизвикателства на сектора.

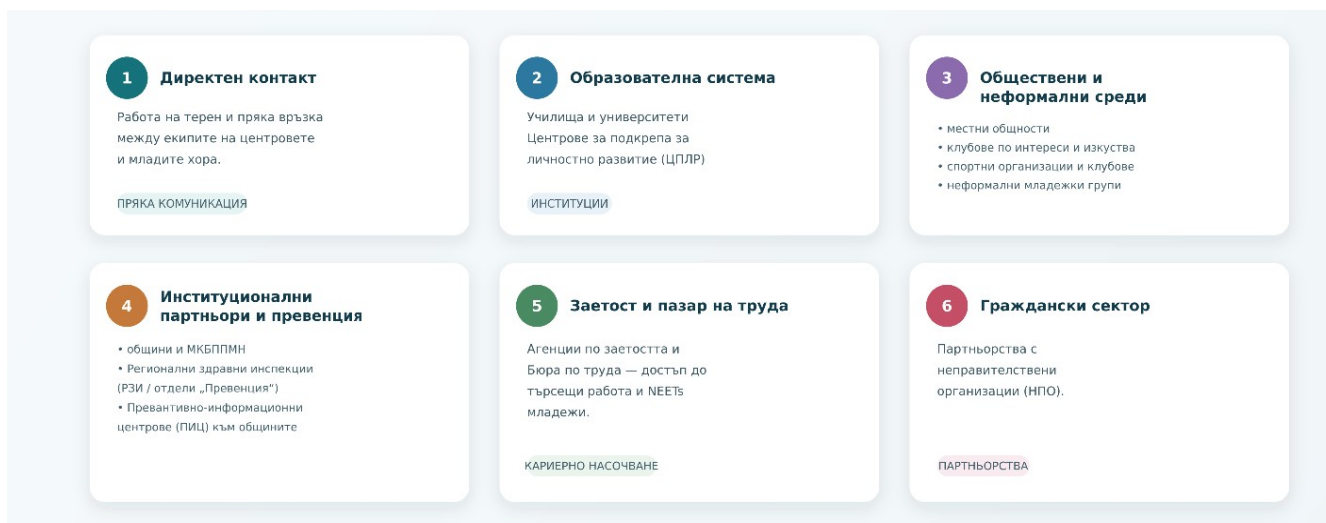
В този контекст несигурността относно дългосрочното развитие и устойчивостта на младежките центрове се свързва както с текучество на кадри, така и с трудности при привличането и задържането на квалифицирани специалисти. Част от участниците отбелязват също липса на мотивация, ограничени възможности за професионално развитие и преминаване към по-добре платени позиции в други организации или институции.

8. Към кого са насочени дейностите на младежките центрове и как екипите достигат до младите хора

Анализът на данните показва, че основна целева група на младежките центрове са младите хора на възраст между 13 и 29 години¹. Какви младежи са посещават младежкия център:

- Активно търсещи младежи
- Търсене на нови тип житейски пътеки
- Такива, които искат поле за изява
- Имат интерес към изкуства, общуване, социална среда.

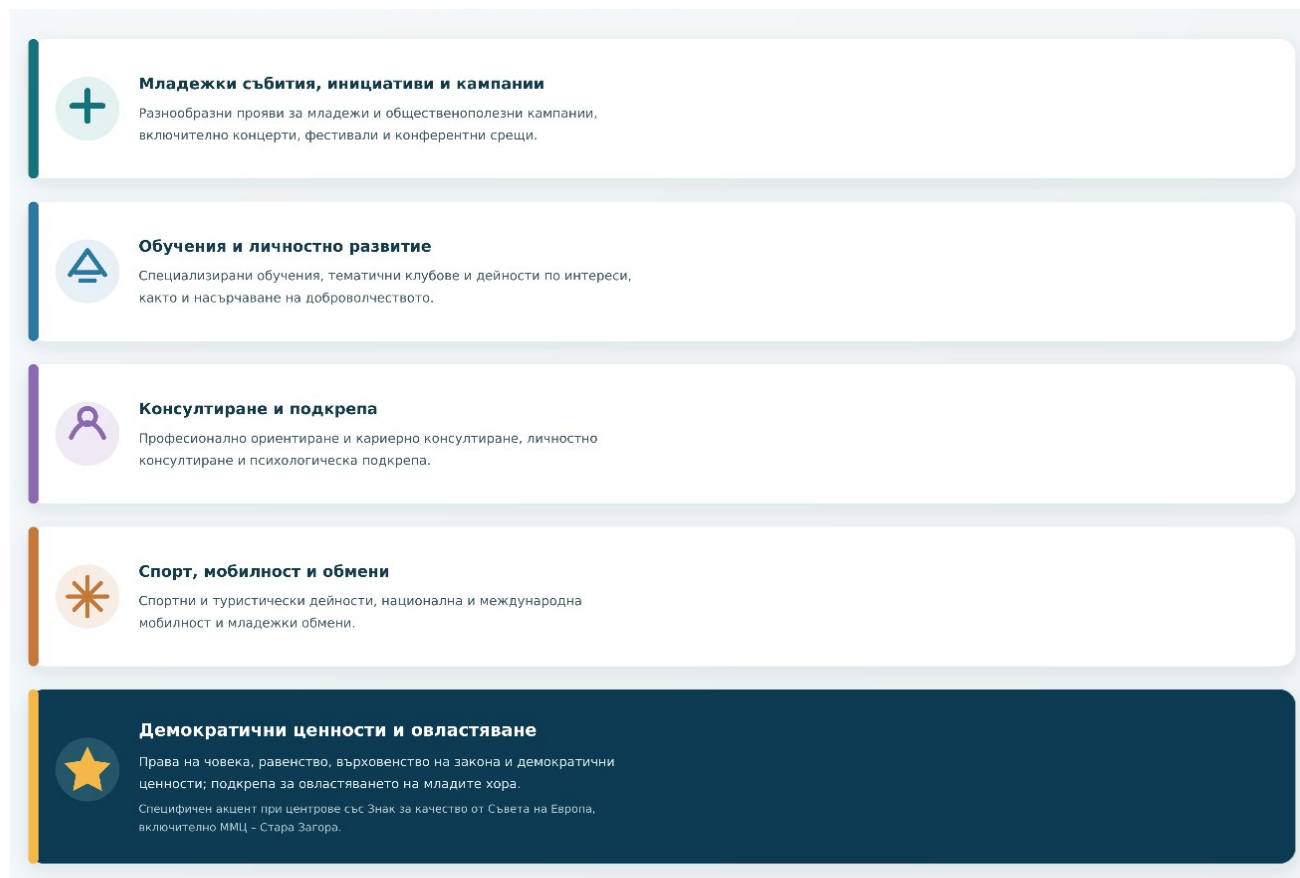
Но освен от тях, екипите достигат до по-широки групи млади хора през различни канали за достъп:

¹ Целевата група от 13 до 29 е заложена в първоначалната инвестиция за финансиране на младежките центрове, изградени по НПВУ. Докато при центрoвете от първо и второ поколение целевата група е спрямо Закона за младежта - 15-29 г.

9. Дейности, които реализират центровете

Дейностите на даден младежки център може да се окрупнят в няколко клъстера, като те са съвкупност от както от индивидуална работа и подкрепа така и интегрират мобилност и овластяване:

Анализът на отговорите показва, че най-високо оценени са дейностите, които предоставят на младите хора възможност за активно участие, самостоятелност и развитие на практически умения. Сред тях се открояват доброволческите програми и кампании, които изграждат активна гражданска позиция и дават възможност на младежите да планират и реализират собствени инициативи. Особено значими са и младежките инициативи, при които участниците поемат отговорност за целия процес – от разработването на идеята до нейното изпълнение и популяризиране.

Темите, които в най-голяма степен вълнуват младите хора според екипите са: Комуникация, Личностно развитие, Лидерство, Приятелство и самота, Активно слушане, Доброволчество, Насилие, Зависимости, Сексуалност, Психично здраве, Дигитален тормоз.

“Психичното здраве не е отделна тема. То се преплита със самотата, приятелствата и личностното развитие. Именно затова мултидисциплинарният подход изглежда толкова важен.”
Психолог в Младежки център -София

“Доверието не се изгражда с кампании, а с постоянно присъствие.” Младежки работник

Голям интерес предизвикват клубните форми на работа, свързани с изкуства, творчество, психология, настолни игри, екология, европейско гражданство и кариерно развитие. Те съчетават неформално учене, социално общуване и придобиване на ключови компетентности, като са адаптирани към интересите на младите хора.

Сред най-разпознаваемите и устойчиви практики на Младежките центрове се открояват Националният шампионат по презентиране (МЦ- Ст. Загора), последван от Академия по презентиране, които развиват умения за публично говорене, комуникация и лидерство. Висока

оценка получават още Младежният форум „Истина или предизвикателство“ (МЦ-Пловдив), Фестивалът на етносите (МЦ -Асеновград), обучителните програми по права на човека (МЦ-Стара Загора), Младежката академия, програмата „Млад стажант“ (МЦ -Пловдив), както и разнообразните езикови кафенета (МЦ София) и тематични събития.

Важна роля за привличането и задържането на младежите имат и творческите дейности – Комикс клубът (МЦ -Добрич) с участия в национални и международни форуми, Подкаст студиото (МЦ-Кърджали), Арт клубовете (МЦ-Габрово), музикалните и театралните работилници (МЦ София), които дават възможност за творческа изява и създаване на видими резултати.

Като цяло резултатите показват, че най-успешни са дейностите, които комбинират доброволчество, неформално образование, творчество, личностно развитие, лидерство и активно участие на младите хора. Обща характеристика на тези практики е, че поставят младежите в ролята на активни участници и създатели, а не само на потребители на услуги, което допринася за развитието на инициативност, социална ангажираност и чувство за принадлежност към общността.

“Когато младите дойдат за една дейност - остават и продължават на други дейности.”

Младежки работник

“Младите искат да бъдат съавтори, а не публика. Най-успешните формати са тези, в които те водят клубове, обучения или подкасти.” Ръководител на МЦ

Анализът е илюстриран с добри практики, които отличават центровете и могат да допринесат за развитието на тяхната мрежа:

ДОБРА ПРАКТИКА · Стара Загора

Международният младежки център в Стара Загора е един от първите младежки центрове в Европа и първият в България, удостоен със Знака за качество на Съвета на Европа (Council of Europe Quality Label for Youth Centres) – престижно отличие, което се присъжда на младежки центрове, отговарящи на високи стандарти в сферата на младежката работа, образованието по правата на човека и демократичното участие. Това признание е не просто символ на институционален успех, а ангажимент към устойчиво развитие, високи професионални стандарти и защита на младежките права. Знакът за качество се присъжда след задълбочен процес на външна оценка от експертен екип на Съвета на Европа, който наблюдава и анализира дейността на Центъра през призмата на 15 ясни и измерими критерия. Тези критерии обхващат ключови аспекти на функционирането на Центъра, включително:

- наличие на ясно формулирана визия и мисия, съответстващи на стратегическите цели на Съвета на Европа;
- институционален и кадрови капацитет за предоставяне на устойчиви, ефективни и приобщаващи услуги за младите хора;
- предлагане на разнообразна, системна и образователно издържана програма за неформално образование и личностно развитие;
- активно участие на младите хора във всички етапи на дейностите – от планирането и подготовката до изпълнението, оценката и последващото надграждане;
- специфичен фокус върху приобщаването на младежи в уязвимо положение – включително по социални, културни, образователни или икономически причини;
- наличие на международно сътрудничество, активно партньорство и обмяна на добри практики в рамките на Европейската мрежа от центрове със Знак за качество.

Притежанието на знак за качество позиционира Международния младежки център – Стара Загора като неотменима част от европейското пространство на младежка работа, образование по правата на човека и демократично овластяване. Това създава възможности за обмен, видимост и институционално укрепване, като същевременно поставя високи изисквания за качество, устойчивост и стратегическо развитие. Знакът за качество не е еднократно отличие, а динамичен процес на самооценка, външно оценяване и непрекъснато усъвършенстване. Центърът преминава през регулярни цикли на ресертификация, които гарантират, че дейността му остава в съответствие с променящите се стандарти и предизвикателства пред младежката политика в Европа. Това гарантира, че ММЦ – Стара Загора е не само институция с международно признание, но и живо, адаптивно пространство, в което младите хора наистина намират място, глас и възможности за развитие.

В допълнение те развиват дейности, насочени към младежка работа, култура и развитие на таланти. Като пример може да се посочи младежкия концерт „Жица под липите“, който е изцяло организиран от младежи за младежи. Дългогодишният опит на центъра, над 10 години, както и работата на Общината, са допринесли и за създаване на младежки омбудсмани в Стара Загора, които през цялата година активно се включват в обществени инициативи и благотворителни каузи, като дават добър пример за съпричастност и гражданска ангажираност.

ДОБРА ПРАКТИКА · Смолян

Добрата практика на Младежки център – Смолян се основава на последователна, гъвкава и ориентирана към потребностите на младите хора работа. В основата ѝ стои философията, че успешната младежка работа се изгражда чрез доверие, постоянна комуникация и активно участие на самите млади хора във всички процеси. Екипът на младежкия център инициира създаването на Младежки съвет в Смолян. Мото на младежкия съвет е „Тук няма „чакаме някой да направи нещо“. Тук има „хайде да го направим ние“. В него участват представители на всички гимназиални училища в града, както и Скаутски клуб „Родопски скаут“.

Младежният център развива и инициативи, които насърчават гражданската активност и чувството за принадлежност към общността. Успехът им се дължи и на активното партньорство с местните училища, образователни институции и граждански организации. Това сътрудничество позволява по-широк обхват, по-добра координация и устойчивост на инициативите.

ДОБРА ПРАКТИКА · Враца · „Създаваме заедно“

Младежният център във Враца дава възможност на младежите да превърнат своите креативни идеи в реалност, развивайки умения за активно участие в социалния, културния и гражданския живот. Инициативите обхващат различни области – спорт, култура, визуално изкуство, грижа за околната среда, превантивни и обучителни дейности.

Чрез програмата Младежки инициативи „Създаваме заедно“ финансира и подкрепя младежки проекти, които вдъхновяват други млади хора и създават положителна промяна в общността. Успешните примери включват арт и спортни инициативи, събития за деца и младежи, еко и занаятчийски проекти, както и създаването на клубове и пространства за отдих и творчество.

Любимото място на врачани – „Плажът“, е пример за това как чрез младежките инициативи създават и трансформират младежките пространства. Инициативите са отворени за всички младежи между 15 и 29 години, които искат да се включат, да споделят идеи и да променят средата около себе си. Пространствата са достъпни за всички жители и гости на града, които искат да се включат, да споделят идеи и да променят средата около себе си.

ДОБРА ПРАКТИКА · София · фестивал „Сцена на живо“

Младежки център-София организира 12-часов фестивал „Сцена на живо“, в който взимат участие над 400 млади хора. **Фестивал „Сцена на живо“ – добра практика на Младежки център – София.** Първото издание на фестивала се провежда през май 2026 г. в Регионалния център за съвременни изкуства „Топлоцентра“ и събира на едно място разнообразни артистични, образователни и интерактивни дейности, насочени към млади хора на възраст между 13 и 29 години. Събитието е с напълно свободен достъп и е реализирано в рамките на проекта за изграждане на Младежки център в Столична община,

финансиран по Националния план за възстановяване и устойчивост.

Основната идея на фестивала е да предостави възможност на младите хора не само да бъдат публика, но и активни създатели на културно съдържание. Програмата включва творчески работилници по писане, театър, импровизация, танц, музика и визуални изкуства, като голяма част от ателиетата се водят именно от млади артисти и младежки лидери. По този начин фестивалът насърчава развитието на таланти, придобиването на нови умения, работата в екип и обмяна на идеи между връстници.

Важен акцент в програмата са и форматите за вдъхновяващи срещи и споделяне на личен опит, чрез които млади хора разказват своите истории, инициативи и постижения. Наред с артистичната програма, фестивалът предлага пространство за неформално образование, доброволчество и изграждане на активна гражданска позиция. По този начин „Сцена на живо“ се превръща в инструмент за насърчаване на младежкото участие, социалното включване и достъпа до култура, особено за млади хора, които не разполагат с възможности за участие в подобни събития.

Фестивалът демонстрира съвременен модел на работа с млади хора, при който културата и изкуството се използват като средство за личностно развитие, изграждане на общност и стимулиране на активното участие. Чрез съчетаването на творчески дейности, неформално образование и възможности за изява, „Сцена на живо“ създава подкрепяща среда, в която младите хора могат да развиват своите способности, да създават нови контакти и да се чувстват пълноценна част от обществения и културния живот на града.

Наред с универсалния достъп до всички младежи, значителна част от дейностите са насочени към специфични групи с повишен риск от социално изключване, включително ученици в риск от отпадане или вече отпаднали от образователната система, младежи от уязвими групи, включително представители на ромската общност, както и млади хора, които не учат, не работят и не участват в обучение (NEET). В отделни случаи като целеви групи са посочени още доброволци, млади родители, талантиливи деца и младежи със специфични образователни потребности.

ДОБРА ПРАКТИКА · Перник · работа с младежи от групата NEET

Подкрепа на млади хора от групата NEETs чрез теренна работа и ранна превенция

Работата на терен е един от най-ефективните подходи за достигане до млади хора от групата NEETs и до тези, които са в риск от отпадане от образователната система. Чрез присъствие в естествената им среда – квартали, паркове, спортни площадки, кафенета и други места, където прекарват свободното си време – Младежкия център изгражда доверие и осъществява контакт с млади хора, които рядко достигат до институционални услуги.

Теренната работа включва разговори не само с младите хора, но и с техните родители, близки и представители на местната общност. Обсъждат се теми, свързани с образованието, здравословния начин на живот, професионалното ориентиране, възможностите за заетост, личностното развитие и активното участие в обществения живот. Едновременно с това се предоставя информация за дейностите и услугите на Младежкия център и се проучват интересите и потребностите на младите хора, така че предлаганите инициативи да бъдат максимално съобразени с техните реални нужди.

Чрез този подход Младежкия център създава възможности за ранна превенция на отпадането от училище, като мотивира младите хора да продължат образованието си или да се включат в обучения за придобиване на нови знания и умения. Неформалното образование, индивидуалното консултиране, мотивационните срещи и работата в малки групи подпомагат развитието на личностни, социални и професионални компетентности, които повишават готовността им за успешна реализация на пазара на труда.

Важен елемент от работата е и партньорството с образователни институции, социални услуги, бюрата по труда, работодатели и неправителствени организации. Чрез съвместни обучения, кариерни форуми, срещи с работодатели, консултации и информационни кампании се подпомага преходът на младите хора от образование към заетост и се създават условия за по-успешната им социална и професионална интеграция.

Практиката показва, че работата с млади хора от групата NEETs е дългосрочен процес, който изисква последователност, доверие и координация между различните институции. Поради липсата на устойчив механизъм за проследяване на реализацията на младите хора след приключване на конкретните дейности, оценката на дългосрочния ефект остава предизвикателство. Независимо от това, теренната работа, индивидуалният подход и широкото партньорство създават реални предпоставки за намаляване на риска от социално изключване, ограничаване на преждевременното напускане на образователната система и насърчаване на бъдещата образователна и професионална реализация на младите хора.

За достигане до тези групи младежките центрове прилагат разнообразни механизми и изграждат широка мрежа от партньорства. Най-често използваният канал е образователната система чрез училища, университети и центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР). Това позволява директен достъп до голяма част от младите хора и създава възможности за ранно идентифициране на потребности и рискове.

„Най-важното нещо, което научихме, е че трябва да сме в училищата.“ Екип на МЦ

„Ние влизаме с темите, които ние сме подготвили. В процеса на работата темите се променят – младите хора имат възможност да изберат сами.“ Екип на МЦ

Съществена роля играят и партньорствата с местните институции и организации, включително общините, местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН), бюрата по труда, регионалните здравни инспекции, превантивно-информационните центрове, както и неправителствения сектор. Тези партньорства подпомагат достигането до по-труднодостъпни групи млади хора и улесняват предоставянето на комплексна подкрепа.

Важен механизъм за ангажиране на младите хора са и местните общности, клубовете по интереси, спортните организации, културните и творческите дейности, както и неформалните младежки групи. Данните показват, че успешната работа на младежките центрове се основава на комбинирането на директна работа с младежите и активно междуинституционално сътрудничество, което позволява по-ефективно достигане до различни целеви групи и отговаряне на техните специфични потребности.

ДОБРА ПРАКТИКА · Враца · спорт и активен начин на живот

Екипът на Младежки център – Враца организира и участва в редица спортни събития, включително мащабни инициативи като „Раздвижи се Враца“ с подкрепата на „Декатлон“, където спортни клубове, танцови състави и любители на движението се включиха в крос и разнообразни физически активности. В партньорство със Сдружение „БГ Бъди активен“ – Пловдив, реализирахме „Активна събота“ и кампании като „NOW WE MOVE“, които мотивираха младежите да опитат различни спортове и игри.

Спортът е не само здраве, но и начин да събереш хора на едно място – малки и големи, различни, обединени от желанието да се движат, да опитват нови активности и да се забавляват. Той възпитава добродетели, изгражда екипност и е мост към опознаване на останалите около теб.

Младежките работници се включват и в традиционни събития като Националния туристически поход „Козлодуй – Околчица“, където комбинират физическа активност със забавни и образователни игри за участниците.

Спортът е неизменна част от ежедневната работа на центъра – той обединява, вдъхновява и мотивира младите хора да водят активен и здравословен начин на живот, докато създават нови приятелства и споделят незабравими преживявания.

10. Партньорства

В своята работа младежките центрове си партнират с различни заинтересовани страни на местно, национално и международни нив, като най-често споменавани субекти в онлайн анкетата, респондентите посочват:

- Образователни институции: Училища (средни училища, професионални гимназии) и университети в съответните общини.
- Неправителствени и младежки организации: Национален младежки форум (НМФ), Организация на българските скаути, Международната награда на Херцога на Единбург, "БГ Бъди активен", както и местни НПО (например „Млади изследователи за младежко развитие“).
- Специализирани общински и държавни структури: Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН/ОКБППМН), Регионални здравни инспекции (РЗИ), Дирекции „Бюро по труда“ и отделите по образование и младежки политики към общините.
- Младежки структури: Консултативни съвети за младежка политика (КСМП), ученически парламенти и Младежкия Червен кръст (МБЧК).
- Специфични служби и общности: Ромски общности и медиатори, както и държавни ведомства като Регионалните служби „Пожарна безопасност и защита на населението“ (РСПБЗН).

(Забележка: В следващата глава е направен анализ на заинтересованите страни и тяхната роля в екосистемата)

Като темите за партньорство варират отново спрямо дейностите и специфичните нужди на целевата група, като тези които се споменават най-често са:

- Лидерство и личностно развитие: Обучения за изграждане на млади лидери, развиване на „меки умения“, емоционална интелигентност, творческо писане и дебати.
- Гражданско участие и местни политики: Демократично включване, младежка активност, застъпничество и младежко самоуправление.
- Доброволчество и социални каузи: Организиране на местни доброволчески кампании и акции за гражданска ангажираност.
- Кариерно ориентиране и заетост: Професионално развитие, кариерен старт, както и решаване на проблемите с трудовата заетост и образованието сред маргинализирани групи (например младежи от ромската общност).
- Здравословен живот и превенция: Здравословен и екологичен начин на живот, грижа за менталното здраве, превенция на рисковото поведение и зависимостите (съвместно с РЗИ и МКБППМН).
- Интеграция, права и толерантност: Човешки права, толерантност, европейска интеграция и межкултурен диалог.
- Специфични практически умения и безопасност: Теми, свързани с безопасност при бедствия и аварии, пожарна безопасност и практически умения за реакция при кризисни ситуации (съвместно с пожарната).
- общините роля

11. Участие в създаването и реализирането на местни политики и стратегии

Анализът на отговорите показва, че младежките центрове работят в рамките на широк спектър от стратегически документи на местно ниво, свързани с развитието на младежките политики, образованието, социалното включване и устойчивото развитие на общините. Най-често посочвани са Стратегиите за развитие на младите хора, Общинските планове за младежта, Плановете за интегрирано развитие на общините (ПИРО), Плановете за изпълнение на стратегиите, както и стратегически документи в областта на предучилищното и училищното образование и личностното развитие. В някои случаи дейностите на централите са свързани и с общински бюджети, програми за развитие на младежките дейности и други секторни политики.

Въз основа на данните от онлайн анкетата във всички **22 проучени общини** се разработват местни стратегически документи насочени към младите хора. Тези общини, за които има обществено-достъпни данни за наличие на дългосрочни стратегически документи:

- **Асеновград:** Приета Програмата за развитие на младежките дейности в Община Асеновград 2026–2030
- **Варна:** Разработена Стратегия за младежката политика младите хора (2026-2036)
- **Враца:** Общината работи по дългосрочни стратегически рамки, като има и много активен Младежки център.
- **Пловдив:** Има официално приета и публикувана Стратегия за младежки политики на Община Пловдив (2021 – 2030 г.).
- **Перник:** Има утвърдена Общинска стратегия за младежта (2022-2030)
- **Стара Загора:** Приета Общинската стратегия за младежта (2021–2027)
- **София:** Приета Стратегия за младите хора в Столична община (2017-2027)

При долуизброените общини на официалните им сайтове се откриват предимно планове и отчети за младежки дейности (които по закон стъпват на Националната стратегия за младежта):

- **Варна:** Публикуван и действащ *Общински план за младежта* (актуализиран ежегодно)
- **Русе:** Има приет *Общински годишен план за младежта (ОГПМ)* през Общинския съвет и активен Консултативен съвет по въпросите за младежта.
- **Благоевград:** Налични са програми за младежки дейности и събития, но често са интегрирани в по-общите планове за развитие или се гласуват като годишни планове.
- **Сандански:** Има публикувани отчети и планове за младежта по години (в съответствие с националните стратегически цели).
- **Стара Загора:** Традиционно силен младежки сектор (Младежки общински съвет), с ежегодни планове за младежки дейности и подкрепа на инициативи.
- **Търговище, Разград, Сандански, Смолян, Свищов** - на официалните сайтове имат публикувани Планове за младежта, като програмните период варират.
- **Добрич, Монтана, Габрово, Разград, Кюстендил:** В сайтовете им политиките за младежта фигурират най-често като секция в *Плана за интегрирано развитие на общината (ПИРО)* или като календар/план за младежки дейности за текущата година.

На въпроса „Съществува ли анализ на нуждите на младите хора?“ от анкетата 57,1% от респондентите отговарят положително, докато 42,9% посочват, че такъв анализ не съществува или не им е известен. Резултатите показват наличие на определена аналитична база за планиране на политики и дейности, насочени към младите хора, но същевременно разкриват и значителни различия във възприятията на заинтересованите страни.

В контекста на разработването на стратегически документи и програми тези данни подчертават необходимостта от систематично събиране, актуализиране и популяризиране на информация за потребностите на младите хора. Наличието на надежден и широко разпознаваем анализ е ключова предпоставка за формулирането на адекватни стратегически цели, приоритети и мерки, основани на реалните предизвикателства и очаквания на младежите.

Сравнително високият дял на отрицателните отговори предполага, че съществуващите анализи не достигат до всички заинтересовани страни или не са достатъчно видими в процесите на планиране и вземане на решения. Това налага в бъдеще да се предвидят механизми за по-широко споделяне на резултатите от изследванията, както и за активно включване на младите хора и организациите, работещи с тях, в процесите на анализ и стратегическо планиране.

Получените резултати потвърждават необходимостта разработването и изпълнението на младежките политики да бъде основано на редовен мониторинг на потребностите, което ще допринесе за по-висока ефективност, устойчивост и обществена легитимност на стратегическите документи и последващите интервенции.

ДОБРА ПРАКТИКА · Варна · изследване на потребностите

Преди стартирането на дейността на Младежкия център Община Варна реализира цялостно и задълбочено изследване на профила, нагласите и потребностите на младите хора на територията на общината. Изследването използва комбиниран подход, съчетаващ количествени и качествени методи, което осигурява надеждна и многоизмерна картина на младежката общност.

Анализирани са стратегически документи, свързани с местната младежка политика, както и демографски и статистически данни от НСИ, за да бъдат очертани характеристиките на младото население и развитието на младежките политики през последните години. Проведено е стандартизирано анкетно проучване сред младите хора, което предоставя актуална информация за техните нагласи, потребности и поведение и позволява сравнение с национални и европейски изследвания.

За по-задълбочено разбиране на ежедневието, мотивацията и предизвикателствата пред младите хора са организирани фокус групи с представители на различни възрастови групи, експертни интервюта с професионалисти в младежкия сектор, изследователски работилници с младежи и включени наблюдения на места, които младите хора използват в ежедневието си. Допълнително е извършен анализ на медийното съдържание, който проследява начина, по който младите хора и техните потребности са представени в публичния дискурс.

Чрез съчетаването на тези изследователски методи Община Варна изгражда солидна доказателствена основа за планирането на дейностите на Младежкия център, така че те да бъдат съобразени с реалните потребности, интереси и очаквания на младите хора в общината.

По отношение на взаимодействието с Консултативни съвети за младежка политика (КСМП) се наблюдава различна степен на развитие. В голяма част от общините има създадени консултативни структури, с които младежките центрове взаимодействат чрез регулярни срещи, обсъждане на политики, участие в планиране на дейности, предоставяне на логистична подкрепа и включване на представители на центровете в състава на съветите. В някои случаи центровете имат активна роля в работата на съветите, включително като инициатори или домакини на срещите.

Наред с това се наблюдават и случаи, при които КСМП не функционира активно, предстои неговото създаване или се намира в процес на обновяване. Това показва различна степен на институционализираност на механизмите за участие на младите хора и необходимост от укрепване на структурите за диалог между общините, младежките организации и самите млади хора.

Като цяло данните показват, че дейностите на младежките центрове все по-често се интегрират в стратегическата рамка на местната младежка политика. Включването им в официални стратегически документи създава условия за по-добра устойчивост, координация и дългосрочно планиране на услугите за млади хора. Същевременно е необходимо да се продължи развитието на механизмите за участие на младежите и партньорските структури, така че политиките да бъдат по-активно основани на реалните потребности на целевите групи.

ДОБРА ПРАКТИКА · Монтана · национална среща на КСМП

Младежки център- Монтана организира Национална среща на консултативните съвети по въпросите на младежта.

Националната среща на консултативните съвети по въпросите на младежта представлява утвърдена платформа за диалог, сътрудничество и обмен на добри практики между представители на местните консултативни съвети, младежки организации, младежки центрове, общински администрации и институции с отношение към младежките политики.

Основната цел на инициативата е да създаде пространство, в което младите хора и представителите на местната власт могат да обсъждат предизвикателствата пред младежкото участие, да обменят успешни модели за работа и съвместно да търсят решения за подобряване на механизмите за включване на младите хора в процесите на вземане на решения.

По време на срещата участниците представят своите местни практики, обсъждат ефективни модели за функциониране на консултативните съвети и споделят опит относно привличането и активното включване на младите хора в обществения живот. Особено внимание се отделя на ролята на консултативните съвети като устойчив механизъм за гражданско участие и партньорство между младите хора и общинските администрации.

Форматът на инициативата включва тематични дискусии, работни ателиета, практически сесии и възможности за неформален обмен между участниците. Това създава предпоставки за изграждане на нови партньорства, развитие на съвместни инициативи и създаване на професионални мрежи между представители на различни населени места.

Срещата насърчава обмена на иновативни подходи за младежко участие, включително прилагането на методи за неформално образование, дигитални инструменти за консултиране на младите хора, доброволчески инициативи, местни кампании и форми на съвместно планиране между младежите и институциите.

Един от най-значимите резултати от Националната среща е изграждането на устойчива общност от активни млади хора и експерти, които продължават да обменят информация и след приключване на събитието. Създадените контакти улесняват реализирането на съвместни проекти, обмена на ресурси и разпространението на успешни практики между различните общини.

Инициативата има важно значение и за повишаване на капацитета на консултативните съвети по въпросите на младежта. Чрез представяне на работещи модели за организация, участие и взаимодействие с местната власт, участниците придобиват практически знания и идеи, които могат да адаптират към спецификата на своите общности.

Националната среща допринася за развитието на култура на участие, основана на партньорство, доверие и споделена отговорност между младите хора и институциите. Тя създава условия младите хора да бъдат не само консултирани, но и активно ангажирани в разработването, изпълнението и оценката на местните политики, които ги засягат.

В дългосрочен план инициативата укрепва мрежата от консултативни съвети в страната, повишава качеството на младежкото участие и подпомага изграждането на устойчиви механизми за диалог между младите хора, местната власт и националните институции. По този начин тя се утвърждава като важен инструмент за развитие на демократичното участие и за прилагане на принципите на съвместното управление в сферата на младежките политики.

12. Анализ на заинтересованите страни в екосистемата на младежките центрове

Успешното функциониране, устойчивост и развитие на младежките центрове в Република България зависят от комплексна екосистема от заинтересовани страни. Те се делят на държавни институции, определящи правната и финансова рамка, преки доставчици на младежка работа, целеви групи (бенефициенти) и широк кръг от местни и международни партньори. Синхронът между тях осигурява устойчивост за функционирането на младежките центрове.

Като заинтересовани страни, касаещи правната, финансова и стратегическа рамка, може да се определят следните такива:

- **Народно събрание:** Висшият законодателен орган, който приема и актуализира Закона за младежта и нормативната уредба, уреждаща сектора.
- **Министерство на младежта и спорта (ММС):** Основен стратегически, координиращ и финансиращ орган на национално ниво. Отговаря за провеждането на държавната политика за младежта, залагането на тригодишните програми за подкрепа и упражнява директен административен контрол върху дейността на ръководителите на центрове.
- **Министерство на образованието и науката (МОН):** Ключова институция за припознаването на методите на неформалното образование и координацията между формалната образователна система и младежките дейности.
- **Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ) към МОН:** Действа като методическо, информационно и обучително звено. Съгласно ПМС от февруари 2025 г., Центърът е натоварен с текущата координация, мониторинг и подкрепа на дейностите на младежките центрове.
- **Общини (Кметове, Общински съвети и администрация):** Младежките центрове функционират като техни преки структурни звена. Местната власт осигурява и поддържа материалната база (сгради, локация, кампуси), а кметовете имат законова отговорност за изпълнението на Годишните общински планове за младежта.
- **Екипи на младежки центрове (Управители, Младежки работници, Медиатори):** Преките оперативни изпълнители на терен. Те носят отговорност за ежедневното прилагане на стандартите за качество, провеждането на обученията, управлението на делегираните бюджети и осигуряването на сигурна и подкрепяща среда.

Групите и общностите, върху които дейността на центровете оказва пряко социално, икономическо и личностно въздействие биват следните:

- **Млади хора (на възраст 15–29 години):** Основната и най-важна целева група. Те получават достъп до защитено физическо пространство, безплатни неформални обучения, консултации, развитие на меки умения, дигитална грамотност и възможности за активно гражданско лидерство без оглед на социален статус или етнос.
- **Младежи в неравностойно положение и от уязвими групи:** Специфичен фокус в работата на центровете. Чрез специализирани програми и теренна работа на образователните и ромските медиатори, тези младежи получават подкрепа за преодоляване на бедността, социално включване и равен достъп до образование и развитие.
- **Неправителствени организации (НПО) и Младежки организации:** Пространствата на центровете служат за споделена среда, улесняваща техните инициативи, доброволчески мрежи и засилваща капацитета на гражданския сектор.
- **Училища и университети:** Основен партньор за привличане на младежи и координиране на съвместни инициативи, допълващи формалното образование с неформални методи.
- **Регионални и местни институции, работещи с млади хора:** Включват регионалните управления на образованието (РУО), областните администрации и културните институти.
- **Социални и здравни служби:** Сътрудничат си с центровете за идентифициране на младежи в риск и оказване на специализирана социална подкрепа.
- **Местни комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН):** Работят съвместно с младежките работници по програми за превенция на престъпността, агресията и асоциалното поведение сред подрастващите.

- **Превантивно-информационни центрове (ПИЦ) по зависимости:** Партнират си с центрoвете за провеждане на информационни кампании, обучения за връстници и превенция на употребата на психоактивни вещества.
- **Местен бизнес, работодатели и компании:** Предоставят възможности за стажове, практики, менторство и реални работни места, подпомагайки трудовата реализация и прехода на младежите от образование към заетост.
- **Обществени лидери и неформални групи:** Ключови за изграждането на доверие „на терен“, особено в затворени или маргинализирани общности, където медиаторите разчитат на местния авторитет за привличане на младежите.
- **Местните общности:** Получават непряка полза чрез превенция на рисковото поведение сред младите хора, повишаване на гражданската активност на местно ниво и дългосрочно икономическо и културно оживление на регионите.

Съществуват и други заинтересовани страни, които имат отношение спрямо стратегическото партньорство и подпомагане качеството на предоставяне на младежки услуги:

- **Център за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР):** Националната агенция по програмите „Еразъм+“ и „Европейски корпус за солидарност“. ЦРЧР е ключовият „прозорец към Европа“ – осигурява софтуера на услугата (инструменти като Youthpass за признаване на неформалното учене) и проектно финансиране за международни обмени, мобилност на младежки работници и привличане на чуждестранни доброволци.
- **Национален младежки форум (НМФ):** Най-голямата чадърна младежка платформа в България. Действа като основен партньор в структурирания диалог и публичните политики, застъпвайки се за правата на младите хора и официалното признаване на младежката работа. Тяхната роля е косвена по отношение на функционирането на младежките центрове в България.
- **Консултативни съвети за младежка политика (КСМП)** на общинско ниво: Наблюдава се тенденция, при която някои центрове се превръщат в ключово място за развитие на КСМП в съответната община, не само като физическо място, но и като системен партньор в създаването, изпълнението и мониторинга на местната младежка политика.
- **Национална мрежа на младежките центрове в България:** неформална организация, обединяваща т.нар. центрове от първо поколение, а след това тези от второ и трето. първоначално центрoвете. Основните функции са свързани с изграждането и поддържането на мрежа за обмяна на опит, обучение, и партньорство.
- **Международни партньори и мрежи:** Чуждестранни младежки центрове и организации (включително Съветът на Европа), чрез които се осъществява обмен на опит в сферата на културата, спорта и образованието и се развиват съвместни транснационални проекти.

13. Предизвикателства

От една страна младежките центрове са една от най-значимите реални стъпки в младежката политика през последните години, а от друга все още структурата им е с неясен статут и бъдеще. Според интервюираните, младежките центрове са основният източник на реална младежка работа в страната, но функционират в условия на административна и концептуална неяснота.

Ролята на **Министерството на образованието и науката (МОН)** и **Министерството на младежта и спорта (ММС)** в институционализирането на младежките центрове в България е съществена, но различна по своите функции и механизми.

Роля на Министерство на младежта и спорта

ММС е водещата държавна институция, която формира и прилага националната политика за младежта. Основните му функции по отношение на младежките центрове включват:

- **Разработване на националната младежка политика** чрез стратегии, програми и планове за действие.
- **Координация и методическа подкрепа** на младежките центрове и организациите, работещи с млади хора.
- **Финансиране на младежки инициативи** чрез национални програми и участие в европейски проекти.
- **Прилагане на Закона за младежта**, който определя основните принципи на държавната политика за младите хора.
- **Насърчаване на неформалното образование**, гражданската активност, доброволчеството и социалното включване.

Особено значение за институционализирането на младежките центрове има участието на ММС в изпълнението на **Националната стратегия за младежта**, която признава младежките центрове като устойчиви местни структури за работа с младите хора.

Ролята на Министерство на образованието и науката

МОН има по-скоро **допълваща и партньорска роля**, свързана с образователното измерение на дейността на младежките центрове. Основните направления са:

- Подкрепа за **ученето през целия живот** и развитието на ключови компетентности.
- Сътрудничество с младежките центрове при реализиране на дейности за:
  - превенция на ранното отпадане от училище;
  - кариерно ориентиране;
  - развитие на социални и граждански умения;
  - приобщаващо образование.
- Насърчаване на връзката между **формалното, неформалното и информалното учене**, което е основен принцип в европейската младежка политика.
- Подкрепа за проекти по европейски програми, насочени към младежкото развитие и социалното включване.

Роля на общините

Общините също имат ключова роля в осигуряването на устойчивост на Младежките центрове. Тя може да се раздели на 5 основни измерения:

1. Финансова и институционална подкрепа

Без прякото ангажиране на общинското ръководство, центровете трудно ще след продължат ефективното функциониране след приключване на външното финансиране (напр. от Финансовия механизъм на ЕИП или ЕС).

Поемане на издръжката: Включване на центъра в общинския бюджет като делегирана от държавата дейност или като местна дейност. Гъвкави правила за финансиране: Осигуряване на възможност центърът да привлича външни средства, да предлага свои услуги (напр. отдаване на зали, платени обучения за бизнеса) и да ги инвестира обратно в дейностите си.

2. Интегриране в местните политики

Младежкият център не бива да функционира "на остров" изолирано от останалата общинска политика. Общински план за младежта: Залагане на центъра като основен изпълнител на местната младежка политика в Общинския план за младежта.

Междунституционален мост: Общината улеснява връзката между центъра, училищата, дирекция "Социално подпомагане", местната полиция (Бюро за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни) и бизнеса.

3. Легитимиране на Младежкия съвет и съуправлението

За да има реално "съуправление" с младежите, общинската администрация трябва да сподели част от властта си. Реална чуваемост: Вземане предвид на предложенията на Младежкия съвет към центъра при приемане на местни бюджети и политики, засягащи младите хора.

Законодателни механизми: Включване на младежки представители в комисии към Общинския съвет (напр. Комисия по образование, спорт и младежки дейности).

4. Осигуряване на инфраструктура и автономия

Общината дава рамката, но трябва да гласува доверие на екипа на центъра. Подходяща и достъпна база: Предоставяне на сграден фонд на комуникативно и безопасно място, съобразен с нуждите на младежите (с възможност за гъвкаво работно време).

Професионална автономия: Избягване на прекомерна бюрократизация и политизация. Общината трябва да подкрепя екипа, без да превръща центъра в инструмент за политическа PR кампания или сляпо административно звено.

5. Мониторинг, грижа за кадрите и приемственост

Кариерна сигурност: Подкрепа за задържането на квалифицирани младежки работници чрез осигуряване на устойчиви възнаграждения и условия на труд. Оценка според резултата, а не според листата: Изискване на отчети за реалното въздействие върху живота на младежите, а не само отчитане на брой списъци с присъстващи.

Институционализиране на младежките центрове

Процесът на институционализиране се осъществява чрез няколко взаимосвързани механизма:

1. **Нормативна рамка** – Законът за младежта и Националната стратегия за младежта определят мястото на младежките центрове в системата на младежката политика.
2. **Европейско финансиране** – голяма част от младежките центрове са създадени по програми на Европейското икономическо пространство (ЕИП), с активното участие на държавните институции и общините.
3. **Партньорство между ММС, МОН и общините** – устойчивото функциониране на центровете зависи от сътрудничеството между националните институции и местната власт.
4. **Прилагане на европейските стандарти за качествена младежка работа**, включително участие на младите хора в управлението и планирането на дейностите.

Аналитична оценка

ММС има **водеща институционална роля**, тъй като определя политиките, координира изпълнението им и подпомага развитието на младежките центрове като елемент от националната младежка инфраструктура. МОН допринася основно чрез образователните политики и интегрирането на неформалното обучение с формалната образователна система. На практика институционализирането на младежките центрове е резултат от **междусекторно взаимодействие** между ММС, МОН, общините и европейските програми, което позволява центрoвете да се утвърдят като устойчиви структури за развитие, социално включване и гражданско участие на младите хора.

Тази тема може да бъде разгледана и в академичен контекст като пример за **междуйнституционално управление (intersectoral governance)**, при което различни публични институции координират политики в областите на младежта, образованието и социалното включване.

Различният им статут (общински предприятия, дирекции, звена и др.) води до неравен достъп до финансиране, различни управленски практики и липса на унифицирани стандарти. В някои общини центрoвете се използват предимно като културни или образователни пространства, с минимален компонент на неформално учене или гражданско участие. На други места обаче се наблюдават добри примери за професионализиране на екипите и целенасочена работа с млади хора от уязвими групи.

Младежките центрове не са регламентирани в Закона за младежта, нито има отделна наредба, която да дефинира техните функции, подчиненост и отчетност. Това води до зависимост от разбирането и воля на общините.

Политическата нестабилност също влияе негативно: честите смени в ръководствата на ресорни институции на централната власт и общинските администрации създават несигурност, забавяне на процедурите и прекъсване на натрупания опит. Част от интервюираните споделят песимистични прогнози, според които след изтичане на периода на устойчивост някои центрове може да бъдат използвани за други цели от общините – например културни, спортни или административни дейности.

14. Визия за развитие – възможни модели

Като една от най-големите инвестиции за изграждане на инфраструктура, насочена към качествено младежко развитие, както и натрупаният опит до момента от всички поколения младежки центрове, може да се изведат три основни сценария за бъдещо развитие по посока определяне на правен статут. Имайки предвид, че центровете от първо и второ поколение към юни 2026 г. не са на проектен етап, а са ясно интегрирани в общинската администрация, сценариите по-долу се отнасят за центровете от трето поколение.

МОДЕЛ 1 · Общинско предприятие

Вземайки под внимание обратната връзка в анкетата и направеното кабинетно проучване, първият модел за правен статут с бъдещ устойчив модел е създаването на **Общинско предприятие като второстепенен разпоредител с бюджетни средства**. Като основни **предимства** на този модел са финансовата независимост по планиране и разходване на средства. Тази относителна автономност би допринесла и за създаване на идентичност и организационна култура на екипа. Ръководителят на общинското предприятие има възможност да подбере и пряко развива и управлява екипа на центъра. Не на последно място, този модел би позволил директно и гъвкаво партньорство с различни заинтересовани страни с минимална административна тежест. Като **предизвикателства**, този модел изисква по-големи разходи за управление, поради нуждата от отделен административен екип (счетоводител, ТРЗ и др.), както и подготвен мениджър на центъра с доказан управленски опит.

МОДЕЛ 2 · Звено към общинска дирекция

Вторият модел, който се очертава като възможен, е **Звено към отдел/дирекция към общинската администрация**. Тук **предимствата** са по-малки административни разходи, тъй като се използва съществуващата общинска администрация по отношение на финанси и човешки ресурси. **Предизвикателствата** са свързани с липса на самостоятелност при планиране и разходване на бюджета, по-голяма административна тежест, поради йерархичната субординация за съгласуване на дейности, договори, разходи и др. (зависимост от ръководството на Общината). Поради фактът, че служителите на центъра са дефакто назначени на трудово/служебно правоотношение към съответния отдел/дирекция, има риск те да бъдат ангажирани и с други дейности извън основните, изпълнявани от центъра.

Забележка: Поради спецификите на целевата група и броя млади хора в съответната община, този модел би бил подходящ за центрове в по-малки общински центрове.

МОДЕЛ 3 · Образователно-интеграционен модел (ЦПЛР)

Третият модел е центърът да бъде включен в структурата на **Център за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР)** или т.нар. "Образователно-интеграционен модел" чрез изменение на устройствения правилник на ЦПЛР. Това е сравнително алтернативен модел, при който се наблюдава лесна координация с училищната мрежа и формалното образование. Използвайки вече съществуваща структура към общината, която да добави сектора на младежката работа в портфолиото си, също би допринесла за устойчивото функциониране на младежкия център. ЦПЛР са общински структури, които работят с деца и млади хора в сферата на извънучилищното образование и имат утвърдена роля в местната общност. Улеснен е достъпът до целевите групи, включително и млади хора, които не са включени във формалното образование. Като предизвикателство може да се изтъкне сценарий, при който дейностите са насочени към основните функции, които дадено ЦПЛР може да изпълнява, което да доведе до по-малко дейности, свързани с неформалното образование.

Независимо от поколението, към което принадлежат младежките центрове, с цел осигуряване на единна политика по отношение на техния статут и създаване на равни условия за нейното прилагане, може да бъде разработен механизъм за преход. Този механизъм ще даде възможност на централните от първо и второ поколение да предприемат необходимите нормативни промени, за да преминат от един статут към друг. Като реалистичен период може да се заложи 2-годишен такъв, в рамките на който даден център да приведе структурата, персонала и инфраструктурата към новите изисквания, които да позволяват финансиране, базирано на дейност делегирана от държавата, както и да отговорят на бъдещи стандарти за качество.

В бъдещ план при по-сериозни промени в закона за Младежта може да се мисли и за **Холистичен подход** към цялостно систематизиране на младежта политика в Изпълнителна агенция към Министерство на младежта и спорта. Това включва прехвърляне на Националния фокусен център от МОН, извеждане на националните младежки програми от дирекция “Младежки политики” на ММС, администриране на Програма “Еразъм+” част “Младеж” и част “Спорт”, както и програмите за намаляване на младежката безработица и политиките по NEETs на Министерството на труда и социалната политика. Това би позволило провеждането на единна младежка политика с концентриране на финансовия ресурс, насочен към млади хора, както и ще даде възможност дирекция “Младежки политики” да разгърне фокуса си по създаване, управление и мониторинг на политиките за младежко развитие.

На база направения анализ, исторически преглед и разгледаните стратегически документи (част от кабинетното проучване), както и натрупаната експертиза, се открояват следните предложения:

1. Към Министерство на младежта и спорта (ММС)

- Осигуряване на устойчивост по отношение провеждане на държавна политика, насочена към младежките центрове, като част от цялостната младежка политика.
- Изработване на предложения на ЗИД към Закона за младежта по отношения приемането на дефиниция за “младежки център”, която внася яснота по отношение на екипа, функциите, дейностите, механизма за разкриване и закриване на МЦ.
- Изработване на подзаконови документи по отношение устойчивото финансиране и функции на младежките центрове, както и ясно дефиниране на ролята на местната и централната власт. (*виж Доклад от Стефан Иванов на тема “Състояние на функциониращите в България Младежки центрове”*).
- Поддържане на “Националната програма за финансиране на младежки центрове в Р България” на Министерство на младежта и спорта, извън текущата издръжка, до въвеждане на единен разходен стандарт за дейността на централните.
- Инициране създаването на стандарти за гарантиране на качество при предоставяне на младежки услуги. По модела на създадените от ММС през 2018 г. [стандарти](#).
- Изграждане на единен мониторингов механизъм за проследяване на качеството на предоставените младежки услуги.

2. Към Министерство на образованието и науката (МОН) /Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническа малцинства (ЦОИДУЕМ)

- Осъществяване на механизъм за междусекторно партньорство между МОН (ЦОИДУЕМ) и ММС създаване на пътна карта за бъдещето на Национален фокусен център.
- Разработване на система за събиране на данни и проследяване състоянието на младежките центрове и младите хора на общинско ниво, което да служи за изграждане на капацитет на младежките работници и отговаряне на нуждите и предизвикателства пред целевата група.
- Внедряване на Единна дигитална карта на младежките услуги (Дигитален регистър): Изграждане на обща информационна платформа, ко-администрирана от ММС и ЦОИДУЕМ, която да агрегира социологически, демографски и административни данни за младежите по общини и да осигурява надеждна методология за измерване на ефекта от младежката работа.

3. Към Кмет и общинска администрация

- a. Определяне на правен статут на Младежкия център с оглед най-устойчивия модел.
- b. Осигуряване на бюджет за поддръжка на инфраструктура, режийни разходи и дейности на общинско ниво.
- c. Провеждане на ежегоден анализ на нуждите и състоянието на младите хора в общината и включването на резултатите в стратегическите документи на общината (стратегия за младежта, ПИРО, стратегия за личностно развитие и др.).
- d. Създаване на ясен механизъм за кандидатстване и реализиране на проекти от страна на младежкия център.
- e. Създаване на условия за работата на Консултативни съвети за младежка политика (КСМП) на общинско ниво и местните ученически/младежки парламенти, като осигури пряк достъп на младите хора до процесите на вземане на решения на местно ниво, чрез младежкия център

15. Заключение

Анализът показва, че младежките центрове са ключов елемент от местната и националната инфраструктура за младежко развитие. Те осигуряват достъпна и безопасна среда за младежка работа, неформално образование, личностно развитие, социално включване и гражданско участие, като едновременно с това свързват младите хора с институциите и местните общности. Натрупаният опит, изградените партньорства и разнообразните успешни практики създават стабилна основа за подкрепа и развитие на младите хора в Република България.

Дългосрочният им ефект обаче зависи от преодоляването на ключови предизвикателства, свързани с неясния правен статут, несигурното финансиране, различията в управленските модели, кадровия дефицит и липсата на единни стандарти за качество и мониторинг. Необходими са координирани действия между държавата, общините и младежкия сектор за нормативно регламентиране на центрове, устойчиво споделяно финансиране и професионализиране на младежката работа. Така направената значителна инвестиция може да се превърне в устойчива политика на местно и национално ниво, която отговаря на реалните потребности на младите хора и ги включва като активни участници в развитието на обществото.

Приложение 1. Речник на използваните съкращения

Речникът обхваща съкращенията и абривиатурите, използвани в основния текст, таблиците и представените добри практики.

Съкращение	Пълно наименование / значение
БГ	България / „БГ Бъди активен“ – наименование на организация
ДВ	„Държавен вестник“
ЕИП	Европейско икономическо пространство
ЕС	Европейски съюз
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ИТ	Информационни технологии
КСМП	Консултативен съвет / консултативни съвети за младежка политика
МБЧК	Младежки Български червен кръст
МКБПМН	Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
ММЦ	Международен младежки център
ММС	Министерство на младежта и спорта
МОН	Министерство на образованието и науката
МЦ	Младежки център
НКПД	Национална класификация на професиите и длъжностите
НМФ	Национален младежки форум
НПО	Неправителствена организация / неправителствени организации
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НСИ	Национален статистически институт
ОГПМ	Общински годишен план за младежта
ОКБПМН	Общинска комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните
ОП	Общинско предприятие
ПИРО	План за интегрирано развитие на общината
ПИЦ	Превантивно-информационен център
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПР / PR	Връзки с обществеността (public relations)
РБ	Република България
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РУО	Регионално управление на образованието
РСБЗН	Регионална служба „Пожарна безопасност и защита на населението“
ТРЗ	Труд и работна заплата
ЦОИДУЕМ	Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦРЧР	Център за развитие на човешките ресурси
NEET / NEETs	Млади хора, които не са включени в образование, заетост или обучение (Not in Education, Employment or Training)